

na meg és öltöttek volna hőlégballon-testet. A nézők láthattak „mindenféle formájú és alakú léggömböt, a Pepsi-Cola doboztól kezdve Miki egéren és Darth Vaderen át egészen Airabelle-ig, a repülő tehénig.”

A fentebb már említett postaléggömb, ami 1859-ben majdnem belezuhant az Ontario-tóba végül nagy nehezen elérte a tó keleti partját. A New York állam északi részén található Henderson település közelében – óránként több mint hatvan mérföldes sebességgel haladva – becsapódott néhány szilfa közé, aztán újból felemelkedett és megállt ötven láb magasan a föld fölött lebegve. Miután úrrá lettek afölötti csodálkozásukon, hogy még mindig életben vannak, a ballon négy utasa kötelek segítségével leereszkedett a fák koronájából. Új távolsági világrekordot állítottak fel 809 mérföld (illetve ahogy John Wise, az expedíció vezetője gondolta: „mintegy 1200 mérföld”) megtételével.

Néhány telepes sietett eljűk, hogy megnézzék, mi történt, és ott álldogáltak, miközben az aeronauták próbálták összeszedni a roncsokat. Wise szerint „egy szemüveges idős hölgy” megdöbbenését fejezte ki, amikor meglátta, hogy egy

„hosszánk hasonlóan értelmesnek látszó emberekből álló társaság egy ilyen szokatlan kinézetű járművel utazik. Aggódva érdeklődött, honnan jöttünk, s mikor azt feleltük, hogy St. Louisból, azt akarta tudni, milyen messze van az onnan? Midőn közöltük vele, hogy több mint ezer mérföldre, vetett ránk egy roppant hitetlenkedő pillantást a szemüvege fölül és azt mondta: »Ennyi egyelőre elég lesz.«”

A „szemüveges idős hölgy” figurája átvitt értelemben a léghajós által a földhözragadt józan észről alkotott kissé leereszkedő karikatúra volt. Húsz évvel később, amikor az immár hetvenegy éves John Wise útnak indult, hogy utastársaival megemlékezzenek a rekorddöntő repülésről, talán felidéződtek benne az idős hölgy szavai. A viharos szél elsodorta Wise *Pathfinder* névre keresztelt léggömbjét; előbb ki a Nagy-tavak fölé, majd onnan még tovább az Atlanti-óceán irányába. Soha többé nem látták. Holmes hagyja, hogy Wise szelleme tovahajozzon a kifürkészhetetlen messzeség irányába. Tapintatosan

hallgat arról, hogy Wise egyik utastársának holttestét (akit akkor már csak a ruhái alapján tudtak azonosítani), nagyjából egy hónappal később partra sodorták a Michigan-tó hullámai...

(*The New York Review of Books*)

Allan Guggenbühl²

Hogyan motiválhatók a diákok?

Az emberek kiskoruktól fogva, és jóformán egész életükben tanulnak. Az iskolában azonban a prepubertás kortól kezdve sok gyereknél és fiatalnál csökkenni kezd a tanulás iránti lelkesedés.

Il faut apprendre tout ça! – Ezt meg kell tanulni! – adta ki az utasítást középiskolai franciatanárunk a tankönyv valamelyik oldalára mutattva. Miközben mi a francia szavakkal küszködünk, addig ő az asztalánál üldögélt, Georgers Simenon valamelyik Maigret-regényét olvasta és *Gauloise bleu*-t szívott. Szinte félelmetes csend uralkodott a tanteremben. Az oktatást viták követték: franciául beszélgettünk Catherine Deneuve-ről, az algériai háborúról, Jacques Dutronc énekes-zeneszerzőről vagy arról, hogy milyen az élet Párizs hatodik kerületében. A franciatanár is részt vett ezekben a beszélgetésekben, szenvedélyesen vitatkozott és igyekezett meggyőzni az osztályát a *culture française*, a francia kultúra fölényéről. A leggyakrabban alkalmazott módszer a frontális osztálymunka volt, de gyakoriak voltak a személyes narratívák, és nem voltak ritkák a politikailag inkorrekt megnyilatkozások sem. Mai szemmel nézve kétségtelenül csapnivaló

---

2 Dr. Allan Guggenbühl pszichológus és pszichoterapeuta, a Konfliktuskezelés és Mitródrama Intézet (Institut für Konfliktmanagement und Mythodrama) vezetője Zürichben és Bernben (www.ikm.ch). Mindemellett a Zürichi Pedagógiai Főiskola (Pädagogische Hochschule Zürich) professzora. 2013-ban jelent meg *Jugendgewalt. Wie sie entsteht, was Erzieher tun müssen* című könyve a Herder Kiadó gondozásában.

tanárnak gondolnánk. És mégis ő volt azon kevés tanár egyike, akik akkoriban a nyughatatlan serdülőket lelkesíteni tudták a francia nyelv tanulása iránt. Az ő óráin lelkiismeretesen bifláztuk a francia szavakat – nem azért, mert ez volt a menő vagy mert szerettük őt, hanem azért, mert volt benne, a tanárban valami, ami lenyűgözte a fiatalokat.

A pedagógia professzionalizálása

Nagyon sok olyan gyerek és fiatal van, akit nem lehet meggyőzni arról, hogy milyen fontos az iskolai oktatás. Napjainkra az iskola elvesztette a tudás továbbadásának monopóliumát. Az ember már nem fordul a kérdéseivel tisztelettelően a tanárhoz, ha meg szeretne tudni valamit a delfinekről vagy mondjuk a réti kakukktormáról. A Google-nek és a Wikipediának köszönhetően gyorsabban és egyszerűbben megy a dolog. A klasszikus iskolai tantárgyak esetében egyre gyakrabban merülnek fel ilyen és hasonló kérdések: valóban szükség van arra, hogy a szövegszerkesztők és az automatikus javítások korában megtanulják a helyesírás szabályokat? Miért érdemes franciául tanulni, ha még Ruandában is úgy döntöttek, hogy angolt tanítanak idegen nyelvként? Természetesen az iskola kitarat ezek mellett a tárgyak mellett, de meg kell indokolnia az álláspontját. A fiatalok gyakran tehernek érzik az iskolában töltött időt, olyan unalmas időszaknak, ami azt az értékes szabadidőt csökkenti, amit számítógépes játékoknak, a sportnak vagy a hobbinak lehet szentelni. Az iskola ezeknek a diákoknak a szemében nem a társadalmi előrelépés eszköze – az embernek elvégre már amúgy is mindene megvan. Mindez azt eredményezi, hogy sok diákból hiányzik a belső (intrinsic) motiváció a tanulásra. Ha ők dönthetnének, akkor valószínűleg a mai tantárgyak felét egyszerűen kihagynák az órarendből.

A pedagógia természetesen igyekezett válaszolni a problémára. Bevezették az egyéni szabott oktatást, professzionalizálódott a tanári szakma és finomították a módszertant. A törekvő tanárok elsajátítják a megfelelő kommunikációs készséget és módszereket tanulnak azért, hogy reagáljanak a diákok egyéni igényeire.

Támogatják az önálló tanulást, a leckéket ritmizálják, a multimédiás eszközökkel felszerelt tantermek pedig segítenek az órákat változatosabbá tenni. A tanári szakma olyan hivatás lett, ahol nem a személyes élmények, tapasztalatok állnak az előtérben; ahol a tanárok inkább az aktuális szakmai vitákhoz és a nemzeti oktatási irányelvekhez igazodnak. A társadalom hajlandó befektetni az oktatásba, mert mindenki számára világos, hogy a jólétünk, a bevándorlók integrálása és az állam működése a lakosság iskolázottságától függ.

Sokrétégű folyamat

De miért nem látja be ezt minden diák, és miért nem csatlakoznak azoknak a tábórához, akik örömmel várják a következő matekórát és szorgalmasan felkészülnek a dolgozatokra? A középiskoláskortól kezdve sokan már nem tanúsítanak magától értetődő érdeklődést az iskolai tananyag iránt, és – talán a testnevelésórak kivételével – nem sajátítják el önként az oktatott anyagot.

A tanulás összetett folyamat. A gyermekek és a fiatalok a fejlődésük során játékosan és természetes módon számtalan készséget és óriási mennyiségű ismeretet sajátítanak el. A gyerekek nyelvi fejlődése valóságos csoda, a kicsik pedig ezerszer is esznek (és néha fájdalmasan megütik magukat), mire megtanulnak többekévé egyenesen állva járni. A legtöbb gyermeket és serdülőt elfojthatatlan vágy jellemzi arra, hogy tanuljon. Nem adják fel, amíg el nem sajátították, hogyan kell gördeszkázni, amíg ki nem ismerték egy számítógépes játék trükkjeit vagy nem tudják, hogy milyen szigetek vannak a Csendes-óceánon. A probléma az, hogy a tanulás iránti természetes lelkesedés nem mindig megy át az iskolába, ráadásul a prepubertáskortól kezdődően vissza is esik. Az iskola által nyújtott tananyag nem feltétlenül találkozik nagy lelkesedéssel a diákok részéről. Sok gyermek és serdülő esetében az oktatási igények nem esnek egybe a felnőttek elgondolásaival.

Tanulási motívumok

Az embert nem lehet programozni. Alapvetően csak azt vagyunk hajlandók megtanulni, aminek értelme van. A megtanulandó tartalomnak

vagy a megszerzendő készségeknek segítségünkre kell lennie egy probléma megoldásában vagy egy kívánság teljesítésében. A gyerekek megtanulják, hogyan működik az érintőképernyő, mert az ilyen kijelzővel rendelkező eszközökön (például az okostelefonokon) izgalmas játékokat lehet játszani. Megtanulják, hogy lehet feltörni a kódot a családi számítógépen, mert akkor számukra esetleg tiltott tartalmakhoz is hozzáférhetnek. Az viszont, amit nem tudnak közvetlenül a saját életükben használni, már kevésbé vonzó. Ugyan ki akarja órákat tölteni a bumeráng megfelelő kezelésének gyakorlásával vagy a szanszkrit nyelv tanulásával? A belső motiváció a tanulásra így összefügg a saját élet konkrét tapasztalataival. Azokat a készségeket és ismereteket akarjuk elsajátítani, amelyekre szükségünk van ahhoz, hogy megbirkózzunk a kihívásokkal a mindennapi életben.

Vannak azonban más tanulási motívumok is. A tudás lehet például egy társadalom tagjainak közös ismertetőjege. Emberek egy csoportjához tartozunk, mert képesek vagyunk reprodukálni a tudásukat és a hozzájuk mérhető képességekkel rendelkezünk. Ennek a tudásnak és ezeknek a készségeknek gyakran semmi közük a mindennapi élethez, de ismeretük feltétele az érintett közösséghez való csatlakozásnak. A pszichológusoknak képeseknek kell lenniük arra, hogy kiigazodjanak a statisztikák világában, még akkor is, ha a későbbiekben soha nem kell statisztikákat készíteniük, a tanulóvezetőknek pedig ki kell tudniuk számítani a fékút hosszát, még ha ennek megbecsülésére idővel és a vezetői gyakorlat gyarapodásával ösztönösen is képessé válnak. A gyermekek és a fiatalok tanulnak, mert így csatlakozhatnak egy iskolai klikkhez, vagy mert így fogadja el őket a kollégák egy adott köre a munkahelyen. Tudjuk, hogy milyen eredménnyel zárultak a focimeccsek a Bajnokok Ligájában, egy csomó izgalmas pletykát ismerünk, vagy sokat tudunk a divatról. Ezek olyan információk, amelyekre nincs feltétlenül szükségünk, de megkönnyíthetik azt, hogy részt vehessünk egy-egy csoport életében.

A tanulás révén szerezzük meg a belépés lehetőségét egy olyan csoportba, ami fontos a számunkra. Az általános iskolában ez gyakran az osztályközösségen belül működik, ahol az iskolai tananyag egyfajta társadalmi, közösségi összetartó erőként funkcionál. A gyerekek lelkesen tanulják az Engadin-völgy növényvilágát vagy a svájci történelmet, mert a többiekkel, osztálytársaikkal egyenrangúak akarnak lenni. A tananyagnak ilyenkor nem feltétlenül van közvetlen és gyakorlati jelentősége. Ha a tanárnak sikerül a tananyag ismeretét a csoporthoz tartozás ismérvévé tennie, akkor – hogy úgy mondjam – a zsebében van az osztály, és arra is képes, hogy a nem érdeklődő diákokat mozgósítsa. A diákok tanulnak, mert szeretnének az osztály részei lenni.

A másik ok arra, hogy miért szeretnénk megtanulni valamit, az az emberi kapcsolat iránti vágyunk. Vannak olyan emberek, akikkel a többieknél mélyebb érzelmi kapcsolatban állunk. A gyermekek és a fiatalok számára rendkívül fontosak az ilyen, a családon kívül álló felnőttekkel ápolat kapcsolatok. A diákok részt vesznek az iskolai munkában, amikor a tanulás egy ilyen kapcsolatba van beágyazva. (Ne gondoljunk semmi rosszra, esetünkben pusztán arról van szó, hogy a diák kedveli, szereti a tanárát.) Az érdeklődés a tárgy iránt a tanárral való kapcsolatból keletkezik. Megtanuljuk a tananyagot, mert tetszeni akarunk a tanárnak, bizonyítani akarunk neki stb. Az embert érdekli a német nyelv, a nyelvtan vagy a zene, mert nem akarja, hogy az érintett felnőtt csalódjon benne. Alapvető követelmény, hogy a tanárnak elég szabadság és idő álljon rendelkezésére ahhoz, hogy személyiségként bemutatthassa magát a diákoknak.

Van még egy oka annak, hogy a diákok miért érdeklődnek egy téma iránt, ez pedig a szokatlan iránti vágy, a kíváncsiság. Joan Lucariello amerikai pszichológus vizsgálta a diákok sponztán közlését, azaz azt, hogy miről beszélnek önként és külön rákérdezés nélkül a szülőknek és a tanároknak. Az eredmény egyértelmű volt. Főleg a szokásos napi rutinon kívüli események és kérdések kerültek szóba; a különös vagy meglepő dolgok, a furcsaságok vagy ép-

pen az erőszak. A normalitásnak nem tulajdonítottak nagy figyelmet, a normális mondhatni unalmas volt. Van ennek egy fejlődépszichológiai oka: a gondolkodás élesebbé válik, ha valami megmagyarázhatatlannal foglalkozunk. Emiatt nézzük az esti tévéhíradót mi, felnőttek. Ha katasztrófák, belesetek, háborúk, tragédiák és hasonló helyett csak rendszeres, mindennapos eseményekről lenne szó benne, akkor nullára csökkenne a híradó nézettsége. Az oktatási kánonon túli tudás éberré és figyelmissé tesz. A fiatalok nagyon gyorsan rájönnek, hogy mit akar tőlük az oktatási kánon, és ez azzal fenyeget, hogy elfordulnak a hagyományos tananyagtól.

„Fura” tanárok

A tananyag iránti érdeklődés fokozódik, ha az szokatlan, és nem csak az oktatási kánon rendszeres részének tartják. A diákok szempontjából így a tanároknak nemcsak a tanterv végrehajtóinak kell lennie, hanem az élet rejtélyéről és paradoxonjairól is beszélniük kell. Nemcsak a hagyományos tananyag leadását követő pihenőről, lazításról van itt szó, hanem az „odakinti” életbe való bevezetésről is. A tanároknak ezért nemcsak a normalitást kell képviselniük, hanem iskolán kívüli témákat is be kell vonniuk az oktatásba. Egy kicsit „furák”, különcök is lehetnek, akik lelkesednek egy tanzániai majomfarm, a toggenburgi parasztházak vagy Big Joe Williams blues-zenész iránt. A bevezetőben említett franciatanárnak sikerült. Ő kapcsolatban állt a francia nyelvvel és kultúrával, és bizonyos mértékig problematikus hozzáállása és arroganciája révén megmutatta, hogy az iskolán túl van egy másik világ is. Az iskola az olyan tanárokból „él”, akik személyiségnek bizonyulnak és kapcsolatot vesznek fel a következő generációval, az olyan embekekből, akik egyik lábbal egy iskolán kívüli világban állnak.

(*Neue Zürcher Zeitung*)

Jonathan Chatwin³

A felszabadítás tragédiája

Frank Dikötter: The Tragedy of Liberation: A History of the Chinese Revolution 1945-1957 (Bloomsbury Publishing PLC, 2013, 400 oldal) című könyvének bemutatása

Az a vélekedés – amit még ma is gyakran halani Kínában –, miszerint Mao Ce-tung uralma „hetven százalékban jó, harminc százalékban rossz” volt, nagymértékben támaszkodik arra a magát makacsul tartó elképzelésre, miszerint a kommunista uralom első éveit Kínában egyfajta aranykort jelentettek; egy olyan időszakot, amikor Mao szorgalmas munkával újjáépítette Kína gazdasági és katonai erejét (mindkettő betegeskedett az azt megelőző évszázadban), kulcsfontosságú társadalmi reformokat indított el, továbbá egy közös céltudatosság körül egyesítette az országot. Ez a felfogás részben relatív igazságtartalma miatt alakult ki: ha összehasonlítjuk az azt megelőző háborúkkal (azaz a II. világháborúval és a polgárháborúval) és az utána következő mesterségesen előidézett éhínséggel, akkor az 1949 és 1957 közötti időszak akarva-akaratlanul is virágzóknak és békésnek tűnik.

Azonban az ennek az időszaknak a történetéről írt új munkájában, a *The Tragedy of Liberation (A felszabadítás tragédiája)* című könyvben Frank Dikötter módszeresen cáfolja azt az elképzelést, hogy ezeket az éveket úgy kell tekinteni, mint a kommunista Kína történetének valamiféle mézesheteit. Dikötter bizonyítja, hogy az új rendszer a kezdetektől fogva a „kiszámított terrorra és a módszeres erőszakra” támaszkodott annak érdekében, hogy rákényszerítse hatalmát az országra, ezzel óriási mértékű szenvedést és tömegek halálát okozva.

A *The Tragedy of Liberation* az első kötete annak a sorozatnak, amit – Dikötter meghatározásával élve – „népi trilógiának” nevezhetünk.

---

3 Dr. Jonathan Chatwin szabadúszó brit író, az *Anywhere Out of the World: The Work of Bruce Chatwin* (Manchester University Press, 2012) című könyv szerzője. Chatwin, aki Kínában él, rendszeresen ír az országról.